

INFORMACE O APROXIMACI LEGISLATIVY ČR K EU A DOPAD NA PROVOZY

Ing. Jana Hubáčková, CSc.

VÚV TGM Praha

Závazek aproximovat komunitární legislativu do právního řádu ČR vyplývá z Evropské dohody o přidružení mezi Českou republikou a Evropským Společenstvím a jeho členskými státy z roku 1995. Enviromentální legislativa v oblasti vody je zahrnuta do článku 81 dohody týkající se životního prostředí.

K referenční datu má být splněna podmínka vstupu do EU, která vyžaduje, aby komunitární legislativa byla zahrnuta do právního řádu ČR včetně příslušného přizpůsobení státní správy. Zmíněné datum pro připravenost na vstup do EU bylo vládou ČR stanoveno na 1. ledna 2003.

Při aproximaci (přibližování) legislativy nejde o dosažení formální shody práva, ale zejména o jeho účinnou aplikaci a prosazování. Aproximační (přibližovací) proces probíhá ve třech fázích:

1. Ve fázi **transpozice** - jde o přijetí a úpravu národních zákonů, pravidel a postupů tak, aby do národního právního řádu byly požadavky relevantních předpisů ES plně zahrnuty. V České republice je nezbytné, aby nové předpisy schválil Parlament.
2. Fáze **implementace (praktická aplikace)** - znamená zajištění institucionálního a rozpočtového zázemí potřebného k tomu, aby zákony či navazující vyhlášky a předpisy mohly být skutečně realizovány.
3. Ve fázi **prosazování (vynucování)** - přijatých předpisů - jde již o zajišťování kontroly úplného a správného plnění vydaných předpisů a případně i o uplatňování postihů za jejich neplnění. Nejdůležitější roli bude při tom příslušet zřejmě České inspekci životního prostředí.

Oborová oblast vody je v rámci enviromentální legislativy EU velmi obsáhlá a složitá. Tvoří ji na 70 dokumentů, převážně směrnic a rozhodnutí Rady Evropské unie. Navíc má dalších cca 20 dokumentů z ostatních oblastí na oblast vody přímý dopad. Pro účely hodnocení postupující aproximace vybrala Evropská Komise 16 nejdůležitějších směrnic. V dalším se v rámci tohoto příspěvku se budeme podrobněji zabývat následujícími Směrnicí Rady (SR):

- SR 75/440/EHS o požadované jakosti povrchové vody pro odběr pitné vody v členských státech
- SR 79/869/EHS o metodách měření, četnosti odběrů a rozborů povrchových vod určených k odběrům pitné vody v členských státech
- SR 80/778/EHS o jakosti vody určené k lidské spotřebě, respektive novou SR 98/83/ES o jakosti vody určené pro lidskou spotřebu .

V této souvislosti považujeme za vhodné upozornit na odpovídající platné nebo připravované české ekvivalenty a jejich dopad na provoz vodárenských společností.

SR 75/440/EHS o požadované jakosti povrchové vody pro odběr pitné vody v členských státech (ve znění dodatků)

se týká kvalitativních požadavků, kterým musí vyhovovat sladká povrchová voda určená pro odběr pitné vody. Veškerá voda, určená pro spotřebu člověkem a dodávaná veřejnými sítěmi, je dle aplikace směrnice považována za pitnou vodu. Pro účely této Směrnice je povrchová voda rozdělena podle limitních hodnot do třech kategorií A1, A2 a A3, které odpovídají příslušným standardním metodám úpravy uvedeným v Příloze I (zde tab.1).

Tab. 1 PŘÍLOHA I Definice standardních metod úpravy povrchové vody kategorií A1, A2 a A3 na pitnou vodu

Kategorie A1	jednoduchá fyzikální úprava a desinfekce, např.: rychlá filtrace a desinfekce
Kategorie A2	běžná fyzikální úprava, chemická úprava a desinfekce, např.: chlorování nefiltrované vody, koagulace, srážení, usazování, filtrace, desinfekce (konečné chlorování)
Kategorie A3	intenzivní fyzikální a chemická úprava, rozšířená úprava a desinfekce, např.: chlorování do bodu zlomu, koagulace, srážení, usazování, filtrace, adsorpce (aktivní uhlí), desinfekce (ozón, konečné chlorování)

Tyto kategorie odpovídají třem různým kvalitám povrchové vody s ohledem na fyzikální, chemické a mikrobiologické ukazatele podrobně stanovené a uvedené v Příloze II téže SR. Požadované hodnoty jsou rozděleny na tzv. povinné ukazatele a cílové ukazatele. Členské státy jsou povinny stanovit pro každé místo vzorkování určité hodnoty ukazatelů obsažených ve zmíněné Příloze II SR, přičemž hodnoty uvedené členskými státy nesmějí být méně přísné než je závazná úroveň ukazatelů EU. Pokud v Příloze II SR není uvedena závazná hodnota, pak se musí členské státy snažit o max. přiblížení k hodnotě cílové.

Dosud platná **ČSN 75 7214** „Surová voda pro úpravu na pitnou vodu“ ve svém návrhu vzešla ze SR, ale na rozdíl od ní se vztahuje jak na vodu povrchovou, tak i na vodu podzemní. Dále není se SR kompatibilní v počtu kategorií. ČSN obsahuje 4 kategorie označované písmeny A až D. Z toho pro zásobování obyvatelstva se doporučují pouze tři kategorie surových A, B a C. Kategorie D se považuje použitelnou jen výjimečně a to v odůvodněných případech tehdy, kdy není k dispozici vhodnější zdroj a jen pokud je navržena komplexní tj. tří a vícestupňová úprava surové vody. V současné době je připravována nová vyhláška MZe, jejíž součástí budou i požadavky na jakost povrchové vody určené k úpravě na vodu pitnou. Do této vyhlášky bude implementována SR tj. bude převzato dělení do třech kategorií A1 až A3. Kategorie A1 SR a naše původní A si odpovídají. Kategorii A2 SR, vzhledem k našim podmínkám, se navrhuje rozdělit na dvě podkategorie a a b. Kategorie A2-a bude zahrnovat vody upravitelné jednodušší úpravou (koagulační filtrací) a kategorie A2-b vody upravitelné klasickou dvoustupňovou úpravou. Do kategorie A3 budou zahrnuty vody upravitelné tří a vícestupňovou úpravou. Procentické rozdělení (dle kapacity dodávané vody) do kategorií A1 až A3 uvádí Žáček [1] v následující tab. 2

Tab. 2 Rozdělení povrchových zdrojů do jednotlivých kategorií dle směrnice EU ČR (% vztaženo ke kapacitě dodávané vody)

Kategorie	%
A1	5,0
A2-a	55,0
A2-b	15,0
A3	15,0
přesahující mezní hodnoty kategorie A 3	10,0

Dále bude třeba v nové české vyhlášce rozšířit skladbu monitorovaných ukazatelů tak, aby odpovídala SR EU a zahrnovala i sledování povrchové vody v nádržích. Správci vodních toků jakost vody v těchto zdrojích sice sledují, ale současná frekvence i skladba neodpovídá SR. Také vodárenské společnosti sledují a vzorkují odebíranou surovou vodu, ale většinou dosavadní odběrové místo neodpovídá požadavkům SR, neboť není většinou situované před vstupem do potrubí přivaděče. Také povinnosti spojené s ukládáním a zejména s poskytováním údajů z monitoringu vodárenských zdrojů nejsou zatím uspokojivě upraveny.

Pro čtvrtinu zdrojů (dle kapacity) kategorie A3 a přesahující mezní hodnoty kategorie A3 bude třeba přijmout akční plány ke zlepšení situace v povodí vodárenských zdrojů. A také je postupně realizovat.

SR 79/869/EHS o metodách měření, četnosti odběrů a rozborů povrchových vod určených k odběrům pitné vody v členských státech (ve znění dodatků)

Směrnice se týká referenčních metod měření a četnosti odběrů vzorků a rozborů pro ukazatele uvedené v Příloze II Směrnice 75/440/EHS pojednané shora. SR 79/869/EHS definuje pojmy:

- referenční metoda měření - stanovení principu měření nebo výstižný popis postupu stanovení ukazatelů uvedených v Příloze I SR 79/869/EHS
- mez stanovení - minimální hodnota šetřeného ukazatele, kterou lze stanovit
- správnost - znamená rozsah, v němž se nachází 95 % výsledků měření dosažených na jednotlivém vzorku při použití stejného postupu
- přesnost - znamená rozdíl mezi skutečnou hodnotou šetřeného ukazatele a průměrnou hodnotou získanou měřením.

Minimální roční četnost odběrů pro kategorie dle 75/440/EHS je uvedena v Příloze II (zde tab.3).

Tab.3 Minimální roční četnost odběru vzorků a analýz pro parametry ve SR 75/440/EHS

Při zásobování		A1*			A2*			A3*	
obyvatel	I **	II **	III **	I **	II **	III **	I **	II **	III **
do 10 000	***	***	***	***	***	***	2	1	*** ⁽¹⁾
10 000 až 30 000	1	1	***	2	1	***	3	1	1
30 000 až 100 000	2	1	***	4	2	1	6	2	1
nad 100 000	3	2	***	8	4	1	12	4	1

* Jakost vody, Příloha II SR 75/440/EHS

** Klasifikace parametrů podle četnosti

*** Četnost určí kompetentní úřad

⁽¹⁾ Za předpokladu, že taková povrchová voda je určena k odběru pitné vody, doporučuje se členským státům provést nejméně jednou za rok odběr vzorků této kategorie

Za předpokladu, že povrchová voda je určena k odběru pitné vody, doporučuje se členským státům provést odběr minimálně 1x ročně pro stanovení specifikovaná dle kategorií takto:

kategorie A1 stanovení:

pH, barva, celkové nerozpuštěné látky, teplota, vodivost, pach, dusičnany, chloridy, fosforečnany, CHSK, nasycení kyslíkem, BSK₅ a amonné ionty;

kategorie 2 totéž jako pro kategorii A1 navíc rozšířeno o :

železo, mangan, měď, zinek, sírany, povrchově aktivní látky, fenoly, dusík Kjeldahlovou metodou, celkové koliformní bakterie a fekální koliformní bakterie;

kategorie 3 totéž jako pro kategorii 2 a navíc rozšířeno o:

fluoridy, bór, arzén, kadmium, celkový chróm, olovo, selen, rtuť, barium, kyanidy, rozpuštěné nebo emulgované uhlovodíky, polycyklické aromatické uhlovodíky, celkové pesticidy, látky extrahovatelné chloroformem, fekální streptokoky a salmonely.

Česká republika nebude žádat přechodné období pro zavedení této směrnice. Její transpozice bude zajištěna v **novém zákoně o vodách** (ochrana vodních zdrojů) a **připravovaném zákoně o vodovodech a kanalizacích** (kategorizace zdrojů povrchových vod) včetně souvisejících prováděcích předpisů a vyhlášek Termín přijetí obou zákonů je r. 2000 s účinností do r. 2001.

Výsledky monitoringu dle nových pravidel budou příslušnými odbornými subjekty předávány vodoprávnímu orgánu.

V ČR platí pro odběry vzorků nová ČSN EN 25667-(části 1-12)

Tabulka 4 - Česká technická norma: Jakost vod obsahuje části

Odběr vzorků Část 1: Pokyny pro návrh programu odběru vzorků	ČSN EN 25667-1 75 7051
Odběr vzorků Část 2: Pokyny pro způsoby odběru vzorků	ČSN EN 25667-2 75 7051
Odběr vzorků Část 3: Pokyny pro konzervaci vzorků a manipulaci s nimi	ČSN EN 5667-3 75 7051
Odběr vzorků Část 4: Pokyny odběr vzorků z vodních nádrží	ČSN EN 5667-4 75 7051
Odběr vzorků Část 5: Pokyny pro odběr vzorků pitné vody a vody užívané při výrobě potravin a nápojů	ČSN EN 5667-5 75 7051
Odběr vzorků Část 6: Pokyny pro odběr vzorků z řek a potoků	ČSN EN 5667-6 75 7051
Odběr vzorků Část 7: Pokyny pro odběr vzorků vody a páry v kotelnách	ČSN EN 5667-7 75 7051
Odběr vzorků Část 8: Pokyny pro odběr vzorků srážek	ČSN EN 5667-8 75 7051
Odběr vzorků Část 10: Pokyny pro odběr vzorků odpadních vod	ČSN EN 5667-10 75 7051
Odběr vzorků Část 11: Pokyny pro odběr vzorků podzemních vod	ČSN EN 5667-11 75 7051
Odběr vzorků Část 12: Pokyny pro odběr vzorků dnových sedimentů	ČSN EN 5667-12 75 7051

Pro ČR a zejména pracovníky oboru vodárenství jsou závažnými i následující informace. **Evropská Komise** zdůvodnila přepracování dosud platné **Směrnice 80/778/EHS o jakosti vody určené k lidské spotřebě** tím, že Směrnice dostatečně nebrala v úvahu „pokrok ve stavu vědeckých znalostí a v technologiích, který byl dosažen od doby jejího přijetí“ [2]. Oficiálně skončí její platnost v roce 2003 a začne platit v plném rozsahu **Směrnice 98/83/EC o jakosti vody určené pro lidskou spotřebu**. To jest přibližně v období, kdy se počítá s přijetím České republiky do Evropské Unie. Proto pro harmonizaci naší nové **Vyhlášky MZd k jakosti pitné vody** byla vzata již nová SR 98/83/EC.

Největší pozornost je ve SR EC věnována **mezním hodnotám** látek obsažených v pitné vodě. Je to podloženo zájmem **o ochranu zdraví** před škodami vyvolávanými těmito látkami. Zvláštní pozornost se tedy věnuje zejména chemickým látkám. Mikrobiologická jakost je sledována v rámci EU podstatně méně a biologická již vůbec ne. Požadavky na jakost surové vody a na technický stav úpravy vody ve SR ustupují

poněkud do pozadí. Ze zdravotního hlediska jsou mezní hodnoty stanoveny podle toxikologických hledisek. Nová právě komentovaná SR EC pro pitnou vodu však ponechává členským státům možnost doplnit ji podle potřeby o další ukazatele nebo stávající zpřísnit tehdy, jestliže to vyžaduje ochrana lidského zdraví. Článek 1. nové Směrnice jasně formuluje její cíl: ochranu lidského zdraví před nepříznivými vlivy, které pocházejí z jeho zatížení pitnou vodou obsahující škodliviny.

Nová SR 98/83/EC zpřísňuje limitní ukazatele oproti dosud platné ČSN 75 7111.

Tab. 5 Zpřísňené ukazatele SR 98/83/EC ve srovnání s ČSN 75 7111

Ukazatel	jednotky	SR 98/83/EC	ČSN 75 7111
arzén	µg/l	10	50
mangan	µg/l	50	100
nikl	µg/l	20	100
olovo	µg/l	10	50
železo	µg/l	200	300
1,1,2,2, -tetrachlorethen (PCE)	suma PCE + TCE µg/l	10	10
1,1,2- trichlorethen (TCE)	suma PCE + TCE µg/l	10	30
1,2 - dichlorethan	µg/l	3	10
benzen	µg/l	1	10
chlorethen	µg/l	0,5	20

Dle zprávy o monitoringu kvality pitné vody SZÚ [4] lze konstatovat, že v některých místech ČR jsou koncentrace vyšší než požaduje nová SR 98/83/EC a to u 1,1,2 trichloethenu, benzenu, niklu a olova. Z indikátorových hodnot jde o železo a mangan.

Limitní hodnoty u dále vyjmenovaných ukazatelů jsou shodné jak u SR tak i ČSN: enterokoky, koliformní bakterie, amonné ionty, dusičnany, fluoridy, hliník, chrom, kadmium, rtuť, selen, sírany a benzol(a)pyren.

V následující tabulce 6 uvádíme ukazatele pro něž má SR 98/83/EC mírnější limitní hodnoty než ČSN

Tab.6 Mírnější limitní hodnoty nebo změna pojetí ukazatele

Ukazatel	jednotky	SR 98/83/EC	ČSN 75 7111
dusitany	mg/l	0,5	0,1
chloridy	mg/l	250	100
kyanidy	mg/l	50	10
měď	mg/l	2,0	0,1
reakce vody (pH)		6 - 8	6,5 - 9,5
vodivost	mS/m	250	100
chloroform	změna pojetí limitu, změna pojetí ukazatele		
pesticidy	změna pojetí limitu, změna pojetí ukazatele		
oxidovatelnost	mg/l	5,0 *	3,0

* není uvedena metoda stanovení, dále je uvedeno, že tento parametr není nutné měřit pokud se stanovuje TOC

Dále stručně poukazujeme na ukazatele zařazené do obou předpisů, u kterých je změněné pojetí limitu, nebo na změněný ukazatel:

- barva, pach, chuť, zákal, psychofilní bakterie přechází z kvantitativního hodnocení na kvalitativní ve smyslu: „Přijatelné pro spotřebitele a bez abnormálních změn“;
- fluranthen není ve SR uveden, je nahrazen sumou koncentrací určených specifických PAU (0,1 µg/l);
- chloroform (100 µg/l) suma koncentrací 4 THM (chloroform, bromoform, dibromochlormetan a bromodichlormetan);
- pesticidní látky 0,1 µg/l a pesticidní látky celkem 0,5 µg/l.

V tabulce 7 uvádíme ty ukazatele zařazené ve SR 98/83/EC, které nebyly dosud zařazeny v ČSN

Tab.7 Nové ukazatele ve SR 98/83/EC

Ukazatel	jednotky	SR 98/83/EC
Escherichia coli	KTJ/100 ml	0
Clostridium perfringens	KTJ/100 ml	0
akrylamid	µg/l	0,1
antimon	µg/l	5,0
bor	mg/l	1,0
bromičnany	µg/l	10,0
epichlorhydrin	µg/l	0,1
pesticidy (jednotlivé pesticidy)	µg/l	0,1
pesticidy (celkové)	µg/l	0,5
PAU (součet konc. jednotlivých sloučenin)	µg/l	0,1
THM (součet konc. jednotlivých sloučenin)	µg/l	100,0
sodík	µg/l	200,0
TOC (celkový organický uhlík)	mg/l	5,0

Návrh nové vyhlášky MZd k jakosti pitné vody bude akceptovat stanovené limitní hodnoty SR 98/83/EC pro **46 ukazatelů** zdravotní nezávadnosti i ukazatelů indikačních s tím, že v našich podmínkách bude počet ukazatelů **rozšířen asi na 70**. Česká republika si v této svojí Vyhlášce ponechá navíc povinnost stanovení biologických ukazatelů. Jedná se totiž o významný ukazatel charakteru povrchových zdrojů, a právě takové v ČR tvoří dvě třetiny z celkového objemu vodních zdrojů využívaných pro zásobování obyvatel. Zbývá upozornit na to, že v SR 98/83/EC je kladen důraz na dodržení limitů **u výstupu ze sítě**, tedy až **v kohoutku u spotřebitele**, což přinese pro nás i řadu legislativních problémů.

O platnosti některých limitů bude naše republika jednat s představiteli Evropské Unie o tak zvaném přechodném období, t.j. předběžným odhadem až do r. 2006. Jde především o dosažení limitních koncentrací na konci vodovodních řadů pro olovo, 1,2-dichlorethan, železo, mangan, případně o další ukazatele o jejichž výskytu dosud nemáme spolehlivé informace.

Proces aproximace legislativy České republiky k zákonným normám EU probíhá. Novelizující české legislativy transponují ustanovení komunitární legislativy do českého práva. Pro přehled uvádím oborově příslušné či související transponované - nově přijaté právní předpisy:

- Zákon 14/1998 Sb, kterým se mění a doplňuje zákon 138/1973 Sb. o vodách
- Zákon 58/1998 Sb. o poplatcích za vypouštění odpadních vod do vod povrchových
- Vyhláška MŽP 47/1999 Sb., kterou se provádí zákon č.58/1998 Sb. o poplatcích za vypouštění odpadních vod do vod povrchových
- Nařízení vlády 82/1999 Sb., kterým se stanoví ukazatele a hodnoty přípustného stupně znečištění vod
- Nařízení vlády 100/1999 Sb. o ochraně před povodněmi
- Vyhláška MŽP 137/1999 Sb., kterou se stanoví seznam vodárenských nádrží a zásady pro stanovení a změny ochranných pásem vodních zdrojů
- Vyhláška MŽP 176/1999 Sb., kterou se stanoví seznam hraničních vodních toků tvořících státní hranice

Připravovány jsou následující oborově příslušné právní předpisy:

- Nový zákon o vodách (platnost od 01/2001)
- Nový zákon o vodovodech a kanalizacích (platnost od 01/2001)
- Nový zákon o veřejném zdraví (platnost od 01/2001).

Závěrem

Transpozice SR 75/440/EHS a SR 79/869/EHS do české legislativy se projeví u vodárenských provozů vymezením a optimalizací monitoringu povrchových zdrojů používaných k vodárenským odběrům, nově pojatými povinnostmi spojenými s ukládáním a zejména s poskytováním údajů z monitorování vodárenských zdrojů. Požadavky na správnost a přesnost údajů jsou v laboratorních zajistitelné díky systému akreditace. Další z nezbytností bude přijetí řady akčních plánů ke zlepšení situace ve vodárenských povodích. Zde se projeví i účinek transpozice SR 91/271/EHS o čištění městských odpadních vod a SR 76/464/EHS o vypouštění nebezpečných látek do vodního prostředí. V souvislosti s těmito budou také zpracovávány akční programy.

SR 98/83/EC klade důraz na dodržení limitů u výstupu ze sítě, tedy až v kohoutku u spotřebitele a významně zpřísňuje limity také u některých z ukazatelů o jejichž výskytu nemáme dosud spolehlivé informace. Povinnost kontroly kvality vody se považuje za splněnou tehdy, jestliže je možno prokázat, že nedodržení hodnot parametrů podle čl. 5 SR jsou způsobena domácím rozvodným systémem nebo jeho údržbou, avšak (!) s výjimkou těch zařízení a podniků, kde se voda dodává veřejnosti (školy, nemocnice, restaurace ap). Směrnice rozšiřuje monitoring, vyjímá z oboru své působnosti pouze zásobování vodou, které dává v průměru méně než 10 m³ pitné vody za den, nebo které zásobuje méně než 50 osob, pokud (!) však voda není dodávána jako součást obchodní nebo veřejné činnosti. Dále SR zavádí audit kvality vody.

Literatura

- [1] Žáček, L.: Kategorizace povrchových zdrojů pitné vody ve vztahu k Směrnici EU. In: Aktuální otázky vodárenské biologie. Praha, ČVTVS, 2000, ISBN 80-02-01333-6, s.3-5
- [2] Kühn, W.: Nová Směrnice EU pro pitnou vodu. In: SOVAK, 8, 1999, 5, s.20-22
- [3] Hubáčková,J.: Zásobování vodou - Normy a Směrnice ČR a EU. Podkladové materiály pro školení státní správy.
- [4] SZÚ : Systém monitorování zdravotního stavu obyvatelstva ve vztahu k životnímu prostředí. Subsystem 2: Zdravotní důsledky a rizika znečištění pitné vody, odborná zpráva za roky 96-98. Praha, 1999, s. 109
- [5] Hubáčková,J.: Legislativa ČR a EU ve vodním hospodářství. VÚV TGM Praha, 2000, podkladové materiály pro školení SOVAK